

**OG‘IZ BO‘SHLIG‘I VA OLINADIGAN PROTEZ GIGIYENASI
HOLATINING PROTEZ OSTI SHILLIQ QAVATI
YALLIG‘LANISHI BILAN O‘ZARO BOG‘LIQLIGI**

Rasulova Mohigul Matyoqub qizi

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti

E-mail: muhammadjonmirqayz@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada 131 nafar bemorda og‘iz bo‘shlig‘i (OHI-S) va protez gigiyenasi (PGI) holatining protez osti yallig‘lanishi bilan bog‘liqligi va kompleks davo jarayonidagi dinamikasi o‘rganilgan. Protez gigiyenasi protez stomatitining asosiy boshqariladigan omili ekani ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: protez gigiyena indeksi, OHI-S, korrelyatsion tahlil, qizilmiya.

Kirish: Olinadigan plastinkali protez og‘iz bo‘shlig‘ining o‘z-o‘zini tozalashini cheklab, protez yuzasida mikroob karashi (biopylonka) to‘planishiga sharoit yaratadi. Shu sababli gigiyena holati protez stomatiti patogenezining muhim bo‘g‘ini hisoblanadi [1–3], biroq uning yallig‘lanish og‘irligi va davolash natijalari bilan miqdoriy bog‘liqligi kam o‘rganilgan. Tadqiqot maqsadi – gigiyena ko‘rsatkichlarining protez osti yallig‘lanishi bilan bog‘liqligini va davolashdagi dinamikasini baholash.

Asosiy qism: 2023–2025-yillarda protez stomatiti aniqlangan 45–74 yoshdagi 131 nafar bemor (qisman tishsizlik – 91, to‘liq tishsizlik – 40) kuzatildi. Bemorlar tasodifiy ravishda an’anaviy davo (1A, n=43; 2A, n=19) va qizilmiya (*Glycyrrhiza glabra* L.) ildizi damlamasi asosidagi kompleks davo (1B, n=48; 2B, n=21) guruhlariga ajratildi. Bazaviy parvarish (sanatsiya,

protez korreksiyasi, gigiyena yo'riqnomasi) barcha bemorlarda bir xil bo'ldi. Gigiyena holati OHI-S (faqat qisman tishsizlikda) va protez gigiyena indeksi (PGI) [4] bo'yicha davolashgacha hamda 3, 7 kun va 1 oydan so'ng baholandi. Yallig'lanish og'irligi umumiy klinik indeks (olti klinik belgi ballarining o'rtachasi) bilan ifodalandi. Bog'liqlik Spirmen korrelyatsiyasi (ρ), guruhlararo farq Mann–Uitni, guruh ichidagi o'zgarish Uilkokson mezonlari bilan baholandi.

Davolashgacha gigiyena holati barcha bemorlarda qoniqarsiz bo'ldi: OHI-S qisman tishsizlikda $2,09 \pm 0,03$ ballni, PGI qisman tishsizlikda $2,31 \pm 0,04$, to'liq tishsizlikda $2,47 \pm 0,08$ ballni ($p=0,022$) tashkil etdi. Bu me'yoriy qiymatlardan ($0,77$ va $0,41$ ball) $2,7-6$ barobar yuqori. Korrelyatsion tahlil gigiyena va yallig'lanish o'rtasida to'g'ri bog'liqlik borligini ko'rsatdi: PGI umumiy klinik indeks bilan ($n=131$; $\rho=0,386$; $p<0,001$), OHI-S esa qisman tishsizlikda ($n=91$; $\rho=0,258$; $p=0,014$) bog'liq bo'ldi. Davolash davomidagi o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlik yanada kuchli bo'ldi: PGI ning kamayishi klinik indeks kamayishi bilan ($\rho=0,633$; $p<0,001$), OHI-S ning kamayishi esa ($\rho=0,538$; $p<0,001$) mutanosib kechdi. pH va SAT bilan klinik indeks o'rtasida esa bog'liqlik aniqlanmadi, ya'ni gigiyena yallig'lanishga ta'sir etuvchi asosiy boshqariladigan omildir. Gigiyena indekslarining dinamikasi 1-jadvalda keltirilgan.

Gigiyena ko'rsatkichlari har to'rtala guruhda ishonchli yaxshilandi, biroq kompleks davo guruhlarida pasayish ertaroq boshlandi va chuqurroq bo'ldi. 3-kundayoq OHI-S ($p=0,011$) va PGI ($p=0,007$) bo'yicha farq ishonchli bo'lib, 7-kunda yanada kuchaydi ($p \leq 0,005$). 1 oydan so'ng kompleks davo guruhlarida OHI-S ($p<0,001$) va PGI (qisman tishsizlikda $p<0,001$, to'liq tishsizlikda $p=0,008$) bo'yicha an'anaviy guruhlardan ishonchli yaxshi natija ko'rsatdi. Bazaviy parvarish bir xil bo'lgani uchun bu farq protezni har kuni qizilmiya damlamasida ivitish bilan izohlanadi.

Gigiyena yaxshilanishi yallig‘lanish pasayishi bilan parallel kechdi; standartlashtirilgan gigiyena protokolining remissiyadagi o‘rni boshqa tadqiqotlarda ham ko‘rsatilgan [5].

1-jadval

Gigiyena indekslarining dinamikasi ($M \pm m$, ball; barcha guruhlarda $p < 0,001$)

Indeks, guruh	Davolashgach a	3 kun	7 kun	1 oy	Kamayish
OHI-S, 1A	2,07 $\pm$ 0,04	2,07 $\pm$ 0,04	1,87 $\pm$ 0,05	1,70 $\pm$ 0,06	18%
OHI-S, 1B	2,10 $\pm$ 0,05	1,92 $\pm$ 0,06	1,61 $\pm$ 0,06	1,38 $\pm$ 0,07	34%
PGI, 1A	2,31 $\pm$ 0,05	2,30 $\pm$ 0,06	1,98 $\pm$ 0,06	1,72 $\pm$ 0,07	26%
PGI, 1B	2,31 $\pm$ 0,05	2,08 $\pm$ 0,06	1,56 $\pm$ 0,06	1,25 $\pm$ 0,07	46%
PGI, 2A	2,49 $\pm$ 0,10	2,48 $\pm$ 0,12	2,23 $\pm$ 0,12	1,94 $\pm$ 0,13	22%
PGI, 2B	2,46 $\pm$ 0,11	2,20 $\pm$ 0,13	1,69 $\pm$ 0,14	1,34 $\pm$ 0,16	46%

Izoh: 1A, 2A – an’anaviy, 1B, 2B – kompleks davo; barcha guruhlarda farq $p < 0,001$.

Xulosa: 1. Protez taquvchilarda gigiyena me’yordan 2,7–6 barobar yomon bo‘lib, PGI va OHI-S yallig‘lanish og‘irligi bilan to‘g‘ri bog‘liq ($\rho = 0,26–0,39$), davolash davomida esa bu bog‘liqlik kuchayadi ($\rho = 0,54–0,63$).

2. Protezni qizilmiya ildizi damlamasi bilan parvarishlash PGI ni 46% ga, OHI-S ni 34% ga kamaytirib, an’anaviy usuldan (22–26% va 18%) ishonchli samaraliroq bo‘ldi; protezni muntazam tozalash va kechasi olib qo‘yish profilaktikaning majburiy qismi bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bublii T.D., Dubovaya L.I. Role of individual hygiene in treatment of patients with denture-related stomatitis // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник УМСА. – 2020. – Т. 20, № 2. – С. 203–206. doi: 10.31718/2077-1096.20.2.203.
2. Чиркова Н.В., Лещева Е.О., Полушкина Н.А. [и др.] Гигиенические аспекты нивелирования негативного воздействия съёмных протезов у пациентов с красным плоским лишаем слизистой оболочки полости рта // Прикладные информационные аспекты медицины. – 2024. – Т. 27, № 2. – С. 31–39.
3. Лещева Е.О., Чиркова Н.В., Успенская О.А., Вечеркина Ж.В. Оценка гигиенического ухода за съёмными акриловыми протезами у пациентов с отсутствием зубов и красным плоским лишаем на основании изучения гигиенического индекса // Медицинский альманах. – 2024. – № 2 (79). – С. 60–66.
4. Борисова Э.Г., Машкова Н.Г., Спесивец А.Ф., Ягмуров Х.О. Результаты клинической оценки состояния съёмных зубных протезов из термопластов // Проблемы стоматологии. – 2022. – Т. 18, № 3. – С. 139–143.
5. Ribeiro A.B., de Araújo C.B., Fortes C.V., et al. Effect of a hygiene protocol on denture-related stomatitis remission, local inflammatory factors, and hemodynamic responses by arterial pressure // Antibiotics (Basel). – 2022. – Vol. 11, № 10. – P. 1320. doi: 10.3390/antibiotics11101320.